

प्रधानमंत्री जन-धन योजना

डॉ. श्रीकृष्ण पुंडलीकराव राऊत

सहाय्यक प्राध्यापक,

डॉ. हरिभाऊ आदमणे कला व वाणिज्य

महाविद्यालय, सावनेर, नागपूर

rautshrikrishna2018@gmail.com

9881313293

आर्थिक विकासाच्या प्रक्रियेत निर्माण होणारी विकासाची फळे देशाच्या ग्रामीण व नागरी भागाच्या तळागाळातील लोकांना मिळाली तरच सर्वसमावेशक वृद्धीचे ध्येय गाठता येईल. वित्तीय समावेशन हा याचाच एक भाग आहे. वित्तीय समावेशन राष्ट्रीय मिशन अंतर्गत १५ ऑगस्ट २०१४ रोजी भारताचे पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी पंतप्रधान जन धन योजनेची घोषणा केली. यात २६ जानेवारी २०१५ पर्यंत ७.५ कोटी लोकांचे बँकेत खाते उघडण्याचे निश्चित करण्यात आले आहे. भ्रष्टाचारमुक्त, पारदर्शी व्यवहार आणि न्यायव्यवस्थेचा बँकिंग हा पाया आहे. या दृष्टीने पंतप्रधान जन धन योजना एक महत्वपूर्ण योजना आहे.

जन धन योजनेची पार्श्वभूमी :-

जागतिकीकरणाचा एक भाग म्हणून आणि भ्रष्टाचारास पायबंद घालण्यासाठी भारतीय अर्थकारणाला नवी दिशा देणारे माजी पंतप्रधान मनमोहनसिंग यांनी सामाजिक सुरक्षिततेच्या योजनेद्वारे सबसिडी व अनुदानाच्या रूपाने उपलब्ध पैसा थेट बँकेत लाभधारकाच्या खात्यावर जमा करण्यासाठी प्रयत्न केलेत. परंतु केंद्र व राज्य सरकारने उपलब्ध केलेला पैसा सर्वसामान्यांपर्यंत पोहचण्यात तांत्रिक अडचणी निर्माण झाल्यामुळे भ्रष्टाचारास पायबंद घालता आला नाही. यावर उपाय म्हणून आधार कार्ड बँकेच्या खात्याशी जोडण्याची प्रक्रिया राबविण्यात आली. यातील मुख्य अडचण म्हणजे अनेक लोकांचे बँकेत खातेच नव्हते. याशिवाय आधार कार्डास न्यायालयाचा आधार न मिळाल्याने ही प्रक्रिया खंडित झाली.

देशातील नागरिकांचे बँकेत खाते असावे, देशात बँकिंग आणि पारदर्शी व्यवहार वाढावेत यासाठी त्याच्या कारकिर्दीच्या अखेरीस स्वाभिमान जगता यावे हा या योजनेचा मुख्य उद्देश होता. या योजनेचे नाव स्वाभिमानाशी जोडले गेले. स्वाभिमान योजनेचा प्रचार आणि प्रसार करण्यात आघाडी सरकार अयशस्वी ठरले. स्वाभिमान योजनेचा फारसा गवगवा झाला नाही. आणि सरकारनेही या योजनेस प्राधान्यक्रम दिला नाही. त्यामुळे ती विस्मरणात गेली. नरेंद्र मोदी यांनी ती योजना जनधन म्हणून आणि या योजनेस सरकारने प्राधान्यक्रम दिला. त्याचा परिणाम म्हणजे ही योजना केवळ सरकार नव्हे तर देशवासियांचा विषय झाला. जनधन योजनेत बँकेत खाते उघडण्याकरिता असलेल्या कागदपत्र व किमान शिल्लक रक्कम यामध्ये सवलत देण्यात आली. योजनेच्या यशस्वितेसाठी व लोकांना आर्थिक प्रवाहात समाविष्ट करून घेण्यासाठी बँकांचे सहकार्य घेण्यात आले. या योजनेच्या सुरुवातीच्याच काळात योजनेस भरपूर प्रतिसाद मिळाला. या योजनेचा परिचय करून घेण्याच्या दृष्टीने परिचयात्मक संशोधन आराखडयानुसार या योजनेचा थोडक्यात आढावा घेण्याचा प्रयत्न प्रस्तुत शोधनिबंधात केला आहे.

जनधन योजनेचे ध्येय व उद्दिष्टे :-

भारतातील दारिद्र्य, आर्थिक विषमता, निरखरतेचे प्रमाणे, नगण्य आर्थिक साक्षरता यामुळे आर्थिक अस्पृश्यतेस लढा देण्याचे मुख्य ध्येय या योजनेत ठेवले आहे. आर्थिक सबलीकरण, महिला सबलीकरण, दारिद्र्य निर्मुलन, गोरगरीब जनतेला अनुदान व सबसिडीद्वारे वित्तपुरवठा करणे, भ्रष्टाचारास आळा घालणे अशी विविध प्रकारची उद्दिष्टे समोर ठेवून ही योजना तयार करण्यात आली. देशातील आर्थिक विषमता दूर करून आर्थिक समावेशनाचे ध्येय समोर ठेवून देशाच्या कानाकोपऱ्यातील, तळागाळातील लोकांना मूलभूत

सोयी सुविधांचा लाभ मिळवून देणे, दुर्लक्षित वर्गाला किमान आर्थिक सुविधा पुरविणे, नारीशक्तीला बळ देण्यासाठी जनधन योजनेच्या माध्यमातून मकिला सबलीकरण करणे अशा प्रकारची उद्दिष्टे या योजनेत ठेवण्यात आली आहेत. यासाठी देशातील प्रत्येक कुटुंबाला बँकसेवा उपलब्ध करून देवून प्रत्येक कुटुंबातील किमान दोन सदस्यांचे बँकेत खाते असणे अपेक्षित आहे.

जनधन योजनेचा अर्थ :-

वित्तीय समावेशन राष्ट्रीय मिशन अंतर्गत देशातील सर्व आर्थिक व्यवहार बँकेमार्फत व्हावेत या दृष्टीने समाजाच्या प्रत्येक घटकातील सामान्य व्यक्तीचे बँकेत खाते काढण्यासाठी राबविण्यात येणारा कार्यक्रम म्हणजे जनधन योजना आहे.

जनधन योजनेचे स्वरूप :-

केंद्र शासनाने मागील वर्षी आधार कार्ड व बँक खाते यांची सांगड घालून सरकारी अनुदान लाभार्थ्यांच्या खात्यात थेट जमा करण्याच्या योजनेची अंमलबजावणी केली. परंतु अनेक लोकांचे बँकेत खाते नसल्याने व इतर तांत्रिक कारणामुळे ही योजना बंद करावी लागली. याच योजनेचे पुनरुज्जीवन करण्याच्या दृष्टीने जनधन योजना सुरू करण्यात आली आहे. जनधन अंतर्गत जास्तीत जास्त खाते उघडल्या जावीत म्हणून ज्या लोकांनी आजपर्यंत बँकेत खाते काढलेली नाहीत त्यांचे गाव, वाडया वस्त्यांमध्ये ३० सप्टेंबर २०१४ पर्यंत सर्वेक्षण केले गेले.

प्रत्येक जिल्ह्यातील अग्रणी बँकेद्वारे जनधन अंतर्गत खाती उघडण्यासाठी प्रत्येक बँकेला सर्व्हिस एरिया ठरवून देण्यात आला आहे. बिझनेस करस्पॉन्ड तसेच बचत गट, ग्राम सेवक आदिची मदत घेतली गेली आहे. शिवाय रेशन विभाग, एक खिडकी वगैरे सरकारी विभागाकडील तपशीलही जमा केला गेला आहे. ही योजना यशस्वी व्हावी म्हणून लोकांना प्रोत्साहित म्हणून विमा, ओव्हरड्राफ्टसारखे प्रलोभन दाखविण्यात आले. मुख्य म्हणजे या योजनेत बँकेत खाते उघडण्यासाठी पूर्ण कराव्या लागणाऱ्या के. वाय. सी. कागदपत्रासाठी रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया आग्रही नाही. खाते उघडल्यानंतर हे कागदपत्रे निश्चित कालावधीत देण्याची मुभा देण्यात आली आहे. बँकेच्या मुख्यालयाकडून मिळालेल्या निर्देशाप्रमाणे विशेष पथकाने सर्व कर्मचाऱ्यांना याबाबत प्रशिक्षण दिले असून त्यासाठी शिबिरे घेण्यात आली. जनधन योजनेसाठी बँका मध्ये विशेष कक्ष स्थापन केले असून यासाठी खास सूटसूटीत फार्म बनविण्यात आले आहे.

जनधन योजनेची वैशिष्ट्ये :-

१. केंद्र सरकार पुरस्कृत जनधन योजनेत शून्य शिलकीवर (झिरो बॅलेन्स) बचत खाते काढता येतात. आता खातेदाराच्या खात्यावर कोणत्याही प्रकारची रक्कम शिल्लक नसली तरी बँकेला खाते बंद करता येणार नाही व किमान रक्कमेमुळे दंडही लावता येणार नाही.
२. जनधन योजनेत खाते उघडण्यासाठी विशेष शिबिरे घेण्यात आली. सदर खाते बँकेत तर काढता येतेच शिवाय संगणक परिचालिकाकडून सुद्धा काढून घेता येते.
३. सर्वसामान्यपणे बँकेत खाते काढण्यासाठी अनेक कागदपत्रांची पूर्तता करावी लागते. या योजनेत सर्व कागदपत्र नसतांना देखील केवळ १० ते १५ मिनिटांत अर्ज जमा करून घेतला जातो. व अर्ज दिल्यानंतर ७२ तासात खाते कार्यन्वित केले जाते.
४. जनधन खात्यावर दिले जाणारे एटिएम हे रूपे हे स्वदेशी कार्ड असून आपल्या देशात याचा वापर सर्व राज्यात करता येईल. तसेच कार्डचा वारंवार वापर झाला तरी कोणताही आर्थिक भूदंड खातेदारांना लागणार नाही. असे सांगण्यात आले आहे. पण एटिएम वापरावर मर्यादा येऊ शकतात किंवा वापराबद्दल एक विशिष्ट रकमेची आकारणी केली जाऊ शकते.

जनधन योजनेचे फायदे :-

जनधन योजनेतील खात्यामुळे एकाच दगडात दोन पक्षी मारले जाऊ शकतात. या योजनेमुळे खातेदारांना लाभ होत असला तरी सरकारच्या अनुदानात खूप मोठ्या प्रमाणात बचत होणार आहे. बँकिंग सुविधेमुळे आर्थिक देवाणघेवाणीची प्रक्रिया सुलभ होते. या योजनेमुळे सर्व घरकुले बँकिंग क्षेत्राशी जोडली जाणार आहे. या योजनेतील खातेदारांना ३० हजार रुपयांपर्यंत आयुविमा व एक लाख रुपयांचा अपघात विमा असे दोन प्रकारचे विमा संरक्षण मिळणार आहे. आर्थिक व्यवहार करण्यासाठी एटीएम कार्ड उपलब्ध करून दिले जाणार असून सदरचे खाते सहा महिन्याकरिता समाधानकारक रित्या चालविल्यास ५ हजार रुपयांपर्यंत ओव्हरड्राफ्टची सुविधा उपलब्ध करून दिली जाणार आहे. जनधन योजनेमुळे स्थलांतरित कामगार, रिक्षाचालक, घरकामगार, असंघटित कामगार यासारख्या वर्गास बचतीची सवय लागल्यास त्यांच्या दृष्टीने या योजनेचा फार उपयोग होणार आहे. या योजनेचा फायदा विद्यार्थ्यांना सुद्धा होणार असून ज्या विद्यार्थ्यांच्या खात्यात दिर्घकाळ व्यवहार झाले नाहीत तसेच कोणत्याही प्रकारची रक्कम शिल्लक नसेल तर अशी खाते बंद न करण्याचे निर्देश रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाने दिले आहेत. केंद्र व राज्य सरकारकडून शिष्यवृत्ती व इतर लाभासाठी उघडण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यांच्या सर्व खातासाठी हे लागू असल्याचे रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाने म्हटले आहे. आजचे विद्यार्थी उद्याचे कुटुंबप्रमुख होवू शकतात त्यामुळे त्यांना आपोआपच या योजनेमुळे लाभ प्राप्त होवू शकतात. हे खाते चालू ठेवल्याने त्यांना भविष्यात नवीन खाते उघडण्याची गरज भासणार नाही.

केंद्र व राज्य सरकारद्वारे दिली जाणारी विविध प्रकारची अनुदान, नुकसान भरपाई, इतर आर्थिक सहाय्यक लाभधारकाच्या खात्यावर थेट जमा होणार असल्यामुळे या प्रक्रियेत होणारी गळती थांबून सरकारच्या खर्चात मोठ्या प्रमाणात बचत होणार आहे. लाभधारकाचे पैसे बँकेत असल्यामुळे लाभधारकांना पैशाच्या सुरक्षितते सोबत व्याजही मिळणार आहे. सदर पैसे थेट जमा करतांना बँका यावर कमिशन आकारू शकतात. त्याचा बँकेला लाभ होणार असला तरी लाभार्थ्यांचे नुकसान होऊ शकते.

जनधन योजनेची वाटचाल :-

जनधन योजनेच्या अंमलबजावणीत सुरुवातीलाच जनतेला अपेक्षित असलेल्या वेगाचा प्रत्यय दिसून येतो. प्राथमिक स्तरावरील अंमलबजावणी व तंत्र ज्ञानाचा वापर यामध्ये हा वेग असून पहिल्यास दिवशी दिड कोटीहून अधिक लोकांनी बँकामध्ये खाती उघडली व डेबिट कार्ड घेतले. अनेक बँकाकडून यावर संमिश्र प्रतिक्रिया व्यक्त केल्या आहेत. आयडिबिआय आणि आयओबी सारख्या आघाडीच्या बँकेनी आपल्या शाखेत किंवा आपल्या शाखे बाहेर विशेष कक्ष सुरू केले आहे. तर काही बँका यात फारसा रस घेत नसल्याचे पाहावयास मिळते.

या योजनेर्गत उघडण्यात येणाऱ्या खात्यावर मिळणारे ३० हजार रुपयाचे आयुविमा संरक्षण मोफत नसून या विमा संरक्षणापोटी भरावा लागणारा हप्त्याचा काही भाग खातेधारकाला भरावा लागणार आहे. या संदर्भात वित्त मंत्रालय आणि एल.आय.सी यामध्ये चर्चा झाली. एच. डी. एफ. सी, एर्गो जनरल इन्शुरन्स अपघाती विमा संरक्षण पुरविणार आहे, तर आयुविमा संरक्षण एल. आय. सी. कडून देण्यात येणार आहे. या योजनेत पूर्वी बँकेत खाते असणाऱ्याने जनधन अंतर्गत अनेक खात्यांचे डुप्लिकेशन होत आहे. एकाच व्यक्तीचे अनेक खाते उघडली जात आहेत. या योजनेत ग्रामीण भागापेक्षा नागरी भागातील खातेदाराकडून जास्त प्रतिसाद दिसत आहे. ग्रामीण भागातून या योजनेचा लाभ घेण्याचे प्रमाण तुलनेत कमी आहे.

जनधन योजनेतील अडथळे :-

१. जनधन योजनेमुळे काही बँका उदासिन आहेत.
२. बँका अजूनही ग्रामीण भागापर्यंत पोहोचल्या नाहीत.
३. बँकामध्ये मोठ्या प्रमाणात रांगा लावून व्यवहार करावे लागतात.
४. देशात आर्थिक साक्षरतेचे प्रमाण अतिशय कमी आहे.

५. ज्या गरिबांकडे पैसेच नाहीत, त्यांना बँकेत जाण्याची गरजच वाटत नाही.
६. ग्रामीण भागातील अनेक लोकांचे पैसे जिल्हा सहकारी बँकेत असतात. तर काही सहकाही पथ संस्था व काही जिल्हा सहकारी बँका बूडाल्यामुळे लोकांना बँकेत पैसा सुरक्षित राहिल याची खात्री नाही.
७. बँकिंगद्वारे आर्थिक व्यवहार केल्यास मोठ्या प्रमाणात कर भरावा लागेल अशी भीती नागरीकांमध्ये आहे.

जनधन योजनेचे निष्कर्ष :-

आर्थिक समावेशनाचे उद्दिष्ट ठेवून जनधन योजना तयार करण्यात आली असून समाजाच्या प्रत्येक घटकातील सामान्य माणसाचे बँकेत खाते असणे यात अपेक्षित आहे. देशातील सामान्य घटकांना याचा फायदा होणारच परंतु सरकारला सुद्धा यातून मोठ्या प्रमाणावर लाभ होणार असल्याचे दिसून येते. या योजनेमुळे सरकारची अनुदाराद्वारे मोठ्या प्रमाणावर होणारी उधळपट्टी थांबून सरकारी खर्चात घट होणार आहे. विविध वृत्तपत्रांतून या योजनेविषयी प्रतिक्रिया व्यक्त केल्या आहेत. प्रत्येक व्यक्तीला आर्थिक व्यवस्थेशी जोडण्याचा असा हा उपक्रम आहे. सामाजिक उद्देशाने पाहिल्यास ही अत्यंत चांगली योजना आहे, स्किल, स्केल व स्पीड असा मंत्र पंतप्रधानांनी दिला होता. त्यातील स्पीड व स्केल याचा प्रत्यय या तिसऱ्या टप्प्यावर आहे.

भारतातील कोट्यवधी लोकांची खाती शून्य शिलकीवर चालविणे आणि त्यांना विम्याचे कवच देणे कमालीचे कठीण आहे, खाते उघडून दिल्यानंतर ते चालविण्यासाठी लागणारी आर्थिक दृष्टी किंवा धनसाक्षरता लोकांकडे आली नाही तर योजना फसेल अशी प्रतिक्रिया व्यक्त केली जाते. तसेच ओव्हर ड्राफ्टचे पैसे खातेदारांनी परत केले नाहीत तर बँकाच्या अनुत्पादक कर्जात मोठी वाढ होईल व सरकारला याची भरपाई करावी लागेल अशीही भीती व्यक्त करण्यात येत आहे, परंतु या परिस्थितीचा चिकित्सक आढावा घेता असे लक्षात येते की, सरकारद्वारे दिले जाणारे अनुदान व इतर आर्थिक सहाय्यक याच खात्यावर थेट जमा केले जाणार आहे. त्यामुळे बँकची सरकारकडूनच आपोआपच कर्जवसूली होईल. आर्थिक वर्ष २०१४-१५ मध्ये सरकारकडून गरिबांना अनुदानापोटी २ लाख ६० हजार कोटी रूपयाहून जास्त रक्कम देण्यात येणार आहे. ही रक्कम जनधन खात्यातून मुल्य खातेदारांच्या लक्षात येईल असा आशावाद व्यक्त केला जात आहे, तरी जर हे खाते सरकारी पैशावरच चालणार असेल आणि यात खातेदार स्वतःहून बचत करणार नसतील तर सरकारद्वारे मिळणारे वित्तसहाय्य जमा करण्याव्यतिरिक्त या खात्याचा फारसा उपयोग होणार नाही. या खात्यात व्यवहार न झाल्याने हे बँकासाठी नुकसानीचे ठरेल.

जनधन योजनेवरील प्रतिक्रिया :-

जनधन योजनेवर प्रसारमाध्यमांतून सकारात्मक व नकारात्मक दोन्ही बाजूंनी प्रतिक्रिया व्यक्त केल्या गेल्या आहेत.

१. जनधन योजनेचा लाभ सर्व स्तरावरील व्यक्तींना होणार असून सरकारच्या खर्चात यामुळे बचत होईल.
२. जनधन योजना हा एक स्तुत्य उपक्रम असून ही संकल्पना भ्रष्टाचारांच्या मुळावर घाव घालणारी आहे.
३. या योजनेला मनमोहनसिंग सरकारने चालना दिली होती. सर्व सरकारी योजनांचे आर्थिक लाभ, सबसिडी, सरकारी योजनांची मदत थेट बँक खात्यात जमा करण्याची योजना मागील सरकारच्या कार्यकाळातच आखली गेली होती. आधार या बहूचर्चित कार्डाशी ही योजना जोडली गेली होती. मात्र या योजनेचा विचका झाला.

४. आम आदमी प्रतिमेली पुष्टी देण्याच्या प्रयत्नातून पंतप्रधानांनी जनधन योजनेची घोषणा केली. या योजनेमध्ये फारसे नवे काही नव्हते. नवेपणा आहे त्याच्या अंमलबजावणीची सुरुवात करण्यामध्ये.
५. काही मंडळींनी काळा पैसा लपविण्यासाठी अनेक खाती उघडण्याची शक्यता असून केवळ बँकेत खाती उघडल्यामुळे अर्थ व्यवस्था सर्व समावेशक होईल असे मानणे हा केवळ दूधखोळेपणाच ठरेल. शून्यधारीत खाती चालविण्यासाठी जो काही वार्षिक खर्च येतो तो देखिल नव्या जनधन खात्यातून वसूल होणार नाही. खाती हाताळण्याचा खर्च बँकेला करावा लागल्यास बँकेच्या अनुत्पादक खर्चात वाढ होईल.
६. जनधन योजना म्हणजे बँकेच्या खजीनेला भगदाड पाडणारा निर्णय आहे. ही योजना दुसरी तिसरी काही नसून सरकारी निधीने बँकांना लूटण्याचा राजरोज प्रकार आहे. खाते उघडणाऱ्यांना तारणाखेरीज वित्त पुरवठा केला जाणार असल्यामुळे जनधन योजनेचे संकट बँकिंग उद्योगावर घोघावत असून ते कित्येक लाख कोटी रूपयांची कर्ज बूडवून बसणाऱ्या लोकांकडून बँकांच्या मुळावर उठणारे आहे.
७. रिझर्व्ह बँकेचे गव्हर्नर जनरल रघुराम राजन यांनी देखिल या योजनेबाबत सावधगिरीचा इशारा दिला आहे. योजना फसणार नाही याची काळजी घेणे आवश्यक आहे. राजन यांच्या मते केवळ गती आणि संख्या एवढ्या वचर लक्ष नको, तर या खात्यामध्ये व्यवहार होणे आवश्यक आहे.
८. जनधन योजनेतील खातेदारांना वाईट अनुभव आला तसेच या नव्या खात्यामध्ये व्यवहारच झाले नाहीत आणि डुप्लीकेट खाती उघडली गेली तर ही योजना म्हणजे अपव्यय ठरेल असा इशारा ही राजन यांनी मुंबई येथे दिला.

जनधन योजनेविषयी शिफारशी :-

पंतप्रधान जनधन योजना यशस्वी व्हावी, या योजनेचा ध्येय व उद्दिष्टांची पूर्तता व्हावी यादृष्टीने पुढील गोष्टी करणे आवश्यक आहे.

१. जनधन योजनेच्या प्रसारासाठी राष्ट्रीयकृत बँकांच्या अधिकारी आणि कर्मचारी यांनी ग्रामीण आणि दूर्गम भागातील जनतेपर्यंत प्रत्यक्ष जावून त्यांना या योजनेची माहिती देणे व तात्काळ याच ठिकाणी त्यांचे खाते उघडणे अत्यंत आवश्यक आहे.
२. जर बँका खातेदारांना चांगला अनुभव देवू शकल्या नाहीत तर खातेदार व्यवहार करणारा नाहीत त्यामुळे बँकेत खातेदारांना ताटकळत न ठेवता योग्य सुविधा वेळेवर देणे.
३. तळागळतील लोकांच्या आर्थिक स्थितीत सुधारणा करण्यासाठी त्यांना बचतीस प्रोत्साहन देऊन बचतीची सवय लावणे आवश्यक आहे.
४. या योजनेद्वारे जमा झालेल्या बचतीचा योग्य विनियोग करणे आवश्यक आहे.
५. ग्रामीण भागात बँकांच्या शाखा उघडणे अत्यावश्यक आहे.
६. भारतीय पोस्टाच्या एक लाख ५५ हजार कार्यालयांचे रूपांतर पोस्टल बँकेत करण्याची शिफारस अंमलात आणणे आवश्यक आहे.
७. ज्या लोकांचे यापूर्वी खाते आहे, त्यांना सुध्दा जनधन योजनेचे लाभ देणे.

मूल्यमापन :-

पंतप्रधान जनधन योजना जनतेच्या हिताची असून आपल्या देशासमोरील गंभीर आर्थिक प्रश्नांना काही प्रमाणात उत्तर देणारी ही राष्ट्रीय योजना आहे. भ्रष्टाचारमुक्त व पारदर्शी व्यवहार वाढण्यासाठीचा बँकींग हा पाया आहे. जनधन योजनेमुळे बचतीचे रूपांतर भांडवलात करता येईल. देशातील भांडवल स्वच्छ होणे, त्या माध्यमातून काळा पैसा कमी झाला की, एफ. डी. आय. ची गरज तुलनेने कमी होणे,

सामाजिक सुरक्षिततेच्या योजनांची रक्कम थेट बँकेत जमा होणार असल्याने भ्रष्टाचार कमी होणे असे अनेक फायदे या योजनेमुळे निश्चितपणे समाजातील वंचीत व तळागळातील व्यक्तींच्या सामाजिक कल्याणात भर पडणार आहे.

संदर्भ सूची :-

१. अर्थसंवाद ऑक्टोबर २०१४ श्री वसंत नथु हिस्सळ
२. लोकसत्ता, दिव्य मराठी, एकमत, लोकमत, पुण्यनगरी, सकाळ, संचार या वृत्तपत्रातील अंक ऑगस्ट, सप्टेंबर, ऑक्टोबर, नोव्हेंबर, डिसेंबर २०१४
३. Southern Economist – Vol. 53, Nov. 10, 2014